Sociální sítě

Sociální síť je služba na internetu, která členům umožňuje vytvořit si uživatelský profil, komunikovat s ostatními, sdílet s nimi informace, fotografie, videa, provozovat chat a další aktivity. Komunikace mezi uživateli sociálních sítí může probíhat buď soukromě mezi dvěma uživateli nebo (nejčastěji) hromadně mezi uživatelem a skupinou s ním propojených dalších uživatelů. Tato komunikace probíhá prostřednictvím **messengeru,** což je obecné označení pro aplikaci, která umožňuje komunikaci mezi jednotlivými uživateli. Na Facebooku je tento komunikační nástroj označen jako Messenger.

3.5 miliardy – Lidí se denně připojí na některou sociální síť (45 % světové populace).

3 hodiny – Stráví člověk průměrně na sociálních sítích každý den.

91% – Uživatelů přistupuje na sociální sítě pomocí mobilních zařízení.

Sociální sítě je možno využít k celé řadě dalších činností jako zpravodajského i informačního zdroje nebo například ke hraní her. Mezi typické sociální sítě řadíme:

Facebook – největší síť s více než 2 miliardami uživatelů. Zaměřuje se především na sdílení statických příspěvků, doprovázených obrázkem nebo videem.

Instagram – další populární síť s téměř 1 miliardou uživatelů. Vizuálně přitažlivá, jednoduchá na používání, zaměřuje se především na sdílení fotografií.

Youtube – sociální síť pro sdílení videí a jejich komentování.

TikTok – poměrně nová sociální síť, s původem v Číně, zaměřená na sdílení krátkých videí. V současnosti má téměř 1,5 miliardy uživatelů a je oblíbená především mezi mladými lidmi s největším podílem mezi dětmi.

Tellonym – umožňuje i zasílání anonymních zpráv mezi uživateli.

Snapchat – síť postavená na principu zasílání fotografií přátelům, kteří mohou fotografii přidržet nebo se jinak smaže, případně mohou taktéž odpovědět jinou fotografií.

Doporučení: „Desatero“ bezpečného užívání sociální sítě

1. Přečtěte si podmínky užívání sociální sítě před registrací a zjistěte, jak bude nakládáno s Vašimi osobními údaji ze strany provozovatele (zda nebudou poskytovány třetím stranám).
2. Čím méně toho o sobě při registraci vyplníte, tím je menší riziko, že se Vám něco stane.
3. Naučte se nastavovat různá práva svým přátelům – např. svým spolupracovníkům nastavte nižší než členům rodiny.
4. Nesdílejte své intimní fotografie. Mohou být zneužity.
5. Nesdílejte komentáře ani statusy, které mohou být použity proti Vám – např. pomlouvat nadřízeného v pracovní době.
6. Pokud jedete na delší dobu mimo svůj dům, nesdílejte o tom informace na sociálních sítích, pouze až po návratu.
7. Zapněte kontrolu obsahu a příspěvků, kde jste označeni.
8. Promyslete si, které osobní údaje sdělíte hrám a dalším aplikacím obsaženým v sociálních sítích – např. informace o poloze nebo seznam přátel.
9. Pravidelně v nastavení zabezpečení kontrolujte, na jakém zařízení jste přihlášeni – zda jste se někde (např. ve škole nebo v práci) nezapomněli odhlásit.
10. Potvrzujte přátelství pouze těm, které znáte, a u kterých si ověříte, že jsou to skutečně Vaši přátelé.
11. Cokoliv vložím na sociální síť, již zpravidla nelze vymazat!
12. Neužívejte funkci přihlášení do jiných online služeb pomocí svého účtu na sociální síti – např. přihlášení do internetového obchodu pomocí FB účtu – předáváte své přihlašovací údaje třetí osobě!!!

Netolismus a jeho projevy

Dvanáctiletý Petr začal v poslední době dostávat velmi špatné známky. Učitelům také přijde často duchem nepřítomen. Ve vyučování usíná, je čím dál více pasivní, pokud se ale něco děje, reaguje agresivně, a to především vůči slabším spolužákům. Navíc je před učiteli vulgární.

Petr svůj čas tráví hraním online her. Dokud po něm nikdo nic nechce, u hraní vydrží do pozdních nočních hodin. O víkendech takto dokáže strávit i více než 12 hodin denně. Pokud matka po Petrovi něco vyžaduje a vyrušuje jej, chlapec reaguje útočně a agresivně. Matka se Petra obává, proto mu vždy ustoupí. Zároveň má o chlapce strach, ale neví, jak mu pomoci, aby se situace zlepšila.

Netolismus

V předešlém příběhu můžete vidět celou řadu znaků spojovaných s **netolismem** – závislostí na digitálních technologiích. Toto závislostní chování může vzniknout na **zařízení** jako takovém (mobilu, počítači, tabletu) nebo na virtuálním **prostředí** (internet, sociální sítě, online hry).

Rozlišujme ale mezi takzvaným **digitálním stresem** a **závislostním chováním.**

Podle studií je průměrná doba trávení času ve virtuálním prostředí u mladistvých průměrně čtyři hodiny denně. Za přiměřenou míru je nejen ze zdravotních důvodů doporučována doba nejméně o polovinu kratší. V této souvislosti je poukazováno na **rizika** a **dopady,** ke kterým může dojít u dětí a dospívajících v případě **nadměrného trávení času** v tomto prostředí.

Digitální stres

Nutkání být pořád online, neschopnost relaxovat a být v klidu offline.

Digitální stres se dá popsat jako neustálé nutkání být online. To u člověka vyvolává napětí, nemožnost relaxovat a být v klidu offline. Výhodou je, že lidé jsou digitální stres schopni vědomě regulovat. Narozdíl od digitálního stresu se u závislostního chování jedná o rozvinutý problém, který člověk není schopen regulovat a ovládat. I přes viditelné škodlivé dopady a veškerá negativa, jej plně ovládá touha po tom, na čem je závislý.

Netolismus

Závislost na digitálním zařízení (telefon, počítač...) nebo na prostředí (internet, soc. sítě..)

Prevence a řešení

Velkou částí veřejnosti (rodičů) není netolismus vnímám jako výrazný problém, který by měli aktivně řešit. Avšak právě v rodinném prostředí by se na prevenci netolismu mělo dbát ve zvýšené míře. Prevence netolismu by měla být podporována hlavně v rodině.

V případě identifikace problému se mohou děti i rodiče obrátit na školního metodika prevence, dále pak na pedagogicko-psychologickou poradnu, případně na další poradenská zařízení nebo pracovníka OSPOD – kurátora pro děti a mládež. Projevy netolismu jsou podstatně méně viditelně závažné než například závislost na drogách nebo alkoholu. Stejně jako pro tyto závislosti je pro úspěšné řešení netolismu stěžejní motivace jedince, aby problém chtěl vůbec začít aktivně řešit.

Domácí prostředí

- jasná pravidla používání mobilů, počítačů, tabletů a sledování televize
- rodiče mají povědomí o tom, jak děti tráví čas ve virtuálním prostředí
- rodiče s dětmi otevřeně komunikují o tom, jakým způsobem tráví čas v kyberprostoru
- rodiče děti motivují k tomu, aby v digitálním světě trávily jen přiměřené množství času
- rodiče poskytují dítěti jiné možnosti, jak se zabavit, a vytváří motivující prostředí pro jiné aktivity

Školní prostředí

- školní řád jasně vymezuje pravidla kdy a jak často používat mobilní telefony
- technologie se využívají pouze tam, kde to podpoří a zefektivní vyučovací proces
- škola provádí pravidelné vzdělávání a osvětu na téma netolismu u žáků i rodičů
- tématika kyberhygieny a prevence v online prostoru prostupuje každodenní výukou

Příběh

Třináctiletá Magda byla na sociální síti oslovena kamarádem, kterého znala od vidění z města, kde žije. Zpočátku si jen psali, ale postupně po ní muž začal chtít její nahé fotografie. Magda si přála, aby jí muž dal pokoj, a ze strachu takovou fotku poslala. To ale vedlo k vydírání, kdy muž vyžadoval další fotografie pod pohrůžkou, že jinak první fotografii zašle Magdiným rodičům a přátelům. Magda si poté vzpomněla na přednášku, kterou měli o podobných věcech ve škole a kontaktovala policii. Policie poté začala s prověřováním a pachatele rychle dopadla.

Matka dívky o události neměla žádné povědomí a byla velmi překvapená, že se jí Magda s problémem nesvěřila.

Sexting

Sexting představuje fenomén, při kterém dobrovolně dochází k přeposílání zpráv s intimními materiály prostřednictvím digitálních technologií.

Především se jedná o erotické fotografie a videa, které uživatel pošle někomu dalšímu. Takovéto chování přináší řadu rizik, kdy je příjemce těchto materiálů může zneužít proti odesílateli. V posledních letech se jedná o častý jev. Nemívá ale vždy negativní dopad, který by se musel v rodinném prostředí projevit ztrátou důvěry a vážným narušením vztahů.

Pokud již k sextingu dojde, postup rodičů vůči dětem by měl být ohleduplný. Dítě se často stydí, obává se, že rodiče budou reagovat obviněními a výčitkami, a proto se mnohdy vůbec s problémem rodičům nesvěří.

Rizika sextingu

- posílání intimních materiálů potencionálním útočníkům – mohou je použít proti nám
- poskytnutý materiál může na internetu kolovat i mnoho let, než dojde k tomu, že ho někdo například zveřejní nebo jinak zneužije
- můžeme být vystavení sexuálním útokům nebo sexuálnímu harašení
- v případě, že dojde ke zveřejnění takovýchto materiálů, utrpí naše dobré jméno i prestiž
- mohou nastat potíže se získáním nebo udržením zaměstnání
- těm, kdo se dopustí sextingu, hrozí problém; může se jednat o páchání přestupku nebo přímo trestného činu například šíření dětské pornografie, ohrožování výchovy dítěte, další trestně postižitelných jednání
- v nejzazších případech může sexting skončit tragicky

Právní přesah

Závažným nebezpečím je především fakt, že se obětmi sextingu mohou stát děti nebo dospívající mládež. Je však třeba mít na paměti, že v ČR je sice pohlavní styk legální mezi mladistvými nad 15 let, nicméně je zakázáno pořizovat fotografický a filmový materiál osob mladších 18 let. Není dovoleno ani to, kdy mladiství fotí nebo takto natáčí sami sebe!

Sexting se ve velké míře podílí na vytváření a šíření dětské pornografie, tedy na globálně nelegální činnosti.

Řešení těchto případů je často individuální – v některých případech se jedná jen o přestupky, ale v řadě z nich se jedná o trestnou činnost.

Sexting může být součástí trestných činů

- omezování osobní svobody
- pohlavní zneužití
- znásilnění
- ohrožování výchovy dítěte
- navazování nedovolených kontaktů s dítětem
- výroba a jiné nakládání s dětskou pornografií
- zneužití dítěte k výrobě pornografie
- nebezpečné pronásledování

Prevence

- s nikým nesdílet své **intimní fotografie a videa**
- pokud už se tak stalo a citlivý materiál je v rukou někoho, kdo jej hodlá zneužít, požádat dotyčného o jeho znehodnocení a zničení
- nefunguje-li to, je vhodné poučit útočníka, že v případě, že takto sám neučiní, budeme muset situaci řešit přes kompetentní orgány a instituce, především Policii České republiky
- nenechat se zastrašit
- v případě ponižování, vydírání, situaci zvážit, probrat s někým důvěryhodným a případně se obrátit na Policii ČR, orgány činné v trestním řízení
- požádat o smazání příspěvku provozovatelem webové stránky nebo služby

Příběh

Dvanáctiletá Anežka byla na Facebooku oslovena sedmnáctiletým Mirkem. Nějaký čas si dopisovali a Mirek po určité době poslal Anežce své fotky a žádal po ní její fotky. Několik takových mu poslala, ale Mirkovy požadavky se zvyšovaly. Začal požadovat fotky ve spodním prádle i bez něj. Anežka nakonec Mirkovu naléhání podlehla, a i takové fotky mu poslala. Mirek jí potom začal vyhrožovat, že pokud se s ním nesejde osobně, tak fotky rozešle jejím spolužákům a rodině. Anežka se svěřila své kamarádce, která to následně i přes Anežčin odpor řekla jejím rodičům, kteří informovali policii. Policie poté přišla na to, že Mirek se nejmenoval Mirek, a navíc mu nebylo 17, ale 45 let.

Kybegrooming

Kybergrooming představuje jednání osoby, která se snaží zmanipulovat oběť a donutit ji k osobní schůzce. Útočník s obětí komunikuje převážně skrze digitální technologie. Oběť může být vyzvána k osobní schůzce za účelem sexuálního zneužití nebo jiné formy agrese. Mezi sexuálními predátory je tento typ agresivního útočníka v menšině. Většina predátorů se spokojí „pouze" s nevhodnou komunikací, masturbací na dálku atd.

Obětí kybergroomingu se může stát kdokoliv, často jsou oběťmi dívky mezi 11 a 17 lety, ale i chlapci. Odborníci (např. z projektu E-bezpečí) uvádějí ve svých výzkumech vyšší možnost ohrožení dívek, zatímco například projekt Bezpečně na netu a jeho odborníci považují za zásadní to, že chlapci jsou obecně více zranitelnou skupinou v případě kybergroomingu. Predátoři tedy zobecněně mohou cílit především na ty děti, které na sociálních sítích tráví mnoho času.

Prevence

Rodiče s dětmi musí komunikovat a mít přehled i kontrolu nad jejich činností v kyberprostoru, zvláště u rodičů malých dětí by mělo zajištění jejich bezpečí převážit nad obavami ohledně narušování soukromí. Na celou věc lze nahlížet podobně, jako když dítě chráníte v reálném světě před nástrahami silničního provozu – držím své dítě pevně za ruku, převedu jej, poradím, aby se nejprve rozhlédlo, učím postupně samostatnosti a správným návykům. Plné soukromí mu lze poskytnout teprve s jeho dozráním a osvojením si potřebných digitálních kompetencí a znalostí, vysvětlit, poradit, snažit se mít co nejvíce aktuálních informací a vyšší povědomí než děti. Děti často necítí zábrany a jdou na schůzku s neznámou osobou, nepřemýšlí nad možnými důsledky.

Při zjištění závadové online komunikace dítěte s neznámou osobou zachovat klid a s dítětem o celé situaci hovořit. Vysvětlit, proč jste danou komunikaci vyhodnotili jako závadovou a dítě upozornit na rizika. Tímto si dítě „nezablokujete" – ujistí se, že případný problém bude i v budoucnu řešen v klidu, dítě se na Vás s důvěrou obrátí, nebude se bát přijít požádat o pomoc.

Právní přesah

V případě, že dítě již s kybergroomerem komunikuje, může dojít k trestnému činu dle § 193b trestního zákoníku – navazování nedovolených kontaktů s dítětem.

Jak postupovat v případě, že objevíte u dítěte závadovou komunikaci?

1. zanechte počítač nebo jiné zařízení v takovém stavu, v jakém jste závadovou komunikaci našli
2. nemažte žádná data, pokud můžete – zazálohujte komunikaci
3. neblokujte žádného uživatele – ani případného útočníka

Uchovejte data pro policii!

Policie ČR potřebuje zajistit zařízení (počítač, mobilní telefon apod.) a data v takovém stavu, aby se dala použít jako důkaz proti pachateli.

Nekomunikujte s útočníkem za dítě!

U případného soudního řízení se může hájit tím, že věděl, že nekomunikuje s dítětem.

Specifika kyberšikany

- přestože útočníci v kyberprostoru spoléhají na svou anonymitu, jsou ve většině případů útočníky spolužáci
- útočník nemusí nutně znát svoji oběť osobně – šikanovat může kohokoliv, kdykoliv a kdekoliv
- nové místo a čas útoků – útoky mohou probíhat v jakoukoliv denní dobu a z jakéhokoliv místa
- odlišné chování lidí v online prostředí a tím i nový profil útočníků a obětí; kyberprostor dává útočníkovi pocit bezpečí; díky tomu může útočit i jedinec, který by v reálném světě neměl fyzickou převahu
- kyberšikana se šíří i pomocí publika, které může sdílet příspěvky, obrázky, videa a další materiály
- rozpoznání oběti kyberšikany je složitější, oběť může mít tendenci dopad útoků bagatelizovat (stejně tak útočník)
- kyberšikana může být i neúmyslná

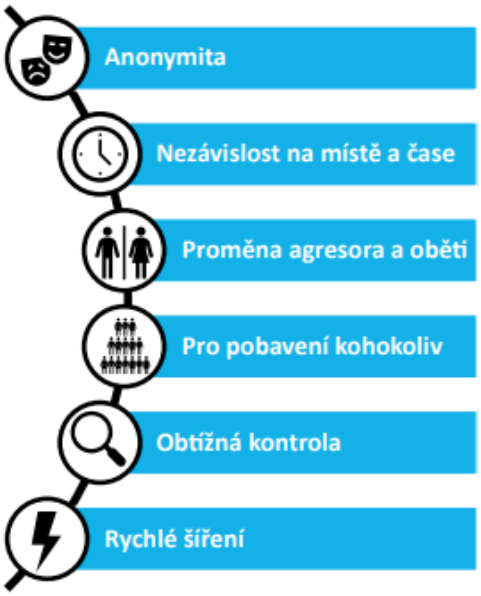

Formy kyberšikany

Právní přesah

Kyberšikana je velmi problematický rizikový jev a velmi záleží na tom, co je přesně jejím obsahem, kdo je útočníkem a kdo obětí. V současné době se může kyberšikana promítnout do celé řady ustanovení trestního zákoníku (zákon č. 40/2009 Sb., ve znění pozdějších předpisů):

- **§ 144 Účast na sebevraždě**
- **§ 175 Vydírání**
- **§ 180 Neoprávněné nakládání s osobními údaji**
- **§ 181 Poškození cizích práv**
- **§ 184 Pomluva**
- **§ 191 Šíření pornografie**
- **§ 192 Výroba a jiné nakládání s dětskou pornografií**
- **§ 209 Podvod**
- **§ 230 Neoprávněný přístup k počítačovému systému a nosiči informací**

Prevence

- respektovat ostatní uživatele v online prostředí
- otevřeně komunikovat o všem, co koho trápí – s výchovnou autoritou (rodičem, učitelem…)
- informovat se a vzdělávat se o aktuálních rizikových jevech ve školním i rodinném prostředí
- vždy se seznámit s registračními podmínkami a pravidly jednotlivých online služeb, zejména sociálních sítí
- kontakty v online prostředí navazovat obezřetně a nedůvěřovat všem
- nesdělovat nikomu své citlivé ani osobní informace (adresy, hesla k účtům apod.)
- nepřipojovat se k nepřiměřeným projevům – provokování, ponižování, pomlouvání – a podobné projevy nahlašovat
- v případě dlouhodobějšího stupňujícího se obtěžování vyhledat pomoc